CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
prezentate la 31 mai 2016 [1]

**Cauza C-169/15**

**Montis Design BV**
**împotriva**
**Goossens Meubelen BV**

[cerere de decizie preliminară formulată de Benelux Gerechtshof (Curtea de Justiție a Benelux)]

„Dreptul de autor și drepturile conexe — Durata protecției — Stingerea și restabilirea dreptului de autor”

1. În litigiul dintre întreprinderile Montis Design B.V. și Goossens Meubelen B.V. (denumite în continuare „Montis” și, respectiv, „Goossens”), Hoge Raad der Nederlanden (Curtea Supremă din Țările de Jos) a adresat [2] Benelux Gerechtshof (Curtea de Justiție a Benelux) o cerere de interpretare privind aplicarea articolului U alineatul 2 din Protocolul de modificare a Legii uniforme Benelux în materie de desene și modele industriale (denumit în continuare „Protocolul”) [3], prin care s-a abrogat articolul 21 din legea menționată (denumită în continuare „LBDM”).

2. Înainte de a se pronunța cu privire la cererea de interpretare formulată de Hoge Raad der Nederlanden (Curtea Supremă din Țările de Jos), Curtea de Justiție a Benelux a adresat Curții trei întrebări preliminare, întrucât consideră că soluționarea litigiului depinde de interpretarea Directivei 93/98/CEE [4].

3. Litigiul își are originea în articolul 21 alineatul 3 din LBDM, în temeiul căruia titularii de drepturi de autor asupra modelelor și desenelor industriale legate de protecția acestora din urmă își pierdeau drepturile de autor dacă nu depuneau o declarație de menținere. Consecința imediată a neîndeplinirii acestei formalități era că drepturile respective treceau în domeniul public.

4. Criticile aduse legii și incompatibilitatea ei, sub acest aspect, cu Convenția de la Berna [5] au determinat legiuitorul Benelux să abroge în anul 2002 articolul 21 alineatul 3 din LBDM. Totuși, protocolul de abrogare nu a stabilit un regim de tranziție și nici nu a clarificat ce se va întâmpla cu drepturile de autor care s-au stins ca urmare a aplicării LBDM.

1 — Limba originală: spaniola.

2 — Hotărârea din 13 decembrie 2013 prin care s-au adresat întrebările preliminare a fost adoptată în temeiul articolului 6 din Tratatul din 31 martie 1965 privind instituirea și statutul Curții de Justiție a Benelux.

3 — Protocol houdende wijziging van de Eenvormige Beneluxwet inzake tekeningen of modellen, semnat la Bruxelles la 20 iunie 2002.

4 — Directiva Consiliului din 29 octombrie 1993 privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe (JO 1993, L 290, p. 9, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 141).

5 — Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice (actul de la Paris din 24 iulie 1971), astfel cum a fost modificată la 28 septembrie 1979 (denumită în continuare „Convenția de la Berna”). Versiunea în limba spaniolă poate fi consultată la http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/treaties/es/berne/trt_berne_001es.pdf. [Nota traducătorului: versiunea în limba română este publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 156 din 17 aprilie 1998]

5. În același timp, Directiva 93/98 a armonizat durata drepturilor de autor în toate statele membre, extinzând durata de protecție a acestora la 70 de ani după moartea autorului, fără a fi necesar ca titularii lor să fie obligați să prezinte „declarații de menținere” sau formule similare. De asemenea, Directiva 93/98 a prevăzut restabilirea, în anumite împrejurări, a drepturilor de autor intrate în domeniul public.

6. Instanța de trimitere solicită Curții în esență să se pronunțe cu privire la efectul Directivei 93/98 în speță. În mod special, solicită să se stabilească dacă, în conformitate cu directiva menționată, drepturile de autor stinse (ca urmare a neîndeplinirii condiției de formă impuse de LBDM) trebuie să fie restabilite și, în cazul unui răspuns afirmativ, de la ce dată.

## I – **Cadrul juridic**

### A – *Dreptul Uniunii Europene*

7. Apropierea ordinilor juridice ale statelor membre în materie de proprietate intelectuală a fost efectuată, în principal, prin intermediul Directivei 93/98, cu modificările ulterioare [6], abrogată prin Directiva 2006/116/CE [7] de codificare a directivelor anterioare.

8. Întrucât faptele în litigiu au avut loc în perioada în care era încă în vigoare Directiva 93/98 și având în vedere, în plus, că cea care este în prezent în vigoare a lăsat intact conținutul articolelor relevante pentru acest litigiu, reproducem în continuare dispozițiile relevante ale directivei menționate.

9. Considerentul (11) este redactat astfel:

„întrucât, pentru instituirea unui nivel de protecție ridicat, care să răspundă atât cerințelor pieței interne, cât și necesității de a crea un mediu juridic propice dezvoltării armonioase a creativității literare și artistice în Comunitate, se impune armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor după 70 de ani de la decesul autorului sau după ce opera a fost pusă în mod legal la dispoziția publicului, […]”.

10. Considerentul (27) are următorul cuprins:

„întrucât respectarea drepturilor dobândite și a așteptărilor legitime ale terților este garantată de ordinea juridică comunitară; întrucât statele membre trebuie să poată prevedea în special ca, în anumite împrejurări, dreptul de autor și drepturile conexe care sunt restabilite conform prezentei directive să nu poată furniza ocazia unor plăți din partea persoanelor care au întreprins cu bună-credință exploatarea operelor în momentul în care acestea făceau parte din domeniul public”.

11. Potrivit articolului 1 alineatul (1):

„(1) Dreptul de autor asupra unei opere literare sau artistice în înțelesul articolului 2 din Convenția de la Berna se aplică pe întreaga durată de viață a autorului și încă 70 de ani după decesul său, indiferent de data la care opera a fost pusă în mod legal la dispoziția publicului.”

6 — În special, prin Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

7 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind durata de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe (JO 2006, L 372, p. 12, Ediție specială, 17/vol. 3, p. 7).

12. Articolul 10, intitulat „Aplicarea în timp”, prevede la alineatele (2) și (3):

„(2) Duratele de protecție prevăzute în prezenta directivă se aplică tuturor operelor și obiectelor care, la data prevăzută la articolul 13 alineatul (1), sunt protejate în cel puțin un stat membru în cadrul aplicării dispozițiilor naționale privind dreptul de autor sau drepturile conexe sau care îndeplinesc criteriile de protecție prevăzute la Directiva 92/100/CEE[ [8] ].

(3) Prezenta directivă nu aduce atingere actelor de exploatare derulate înainte de data menționată la articolul 13 alineatul (1). Statele membre adoptă dispozițiile necesare pentru a proteja în special drepturile dobândite de terți.”

13. Conform articolului 13 alineatul (1) primul paragraf:

„(1) Statele membre pun în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare aducerii la îndeplinire a dispozițiilor articolelor 1-11 din prezenta directivă până la 1 iulie 1995.”

14. Armonizarea desenelor și modelelor industriale s-a realizat prin intermediul Directivei 98/71/CE [9], al cărei articol 17 reglementează raportul dintre aceste drepturi de proprietate industrială și drepturile de autor („principiul acumulării”) [10] în următorii termeni:

„Desenul sau modelul industrial care face obiectul înregistrării pentru sau într-un stat membru, în conformitate cu dispozițiile prezentei directive, se bucură deopotrivă de protecția acordată în temeiul legislației privind dreptul de autor din statul respectiv începând cu data la care desenul sau modelul industrial a fost creat sau stabilit sub orice formă. Domeniul de aplicare a acestei protecții și condițiile în care este acordată, inclusiv nivelul de originalitate necesar, sunt stabilite de fiecare stat membru.”

B – *Convenția de la Berna*

15. Deși Uniunea Europeană nu este parte la Convenția de la Berna, este obligată la respectarea acesteia în mod indirect prin Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală („TRIPS”), care figurează în anexa 1 C la Acordul de la Marrakesh privind constituirea Organizației Mondiale a Comerțului, la care aceasta este parte [11].

16. Potrivit articolului 9 alineatul (1) din TRIPS:

„Membrii trebuie să respecte articolele 1-21 din Convenția de la Berna (1971) și anexa la respectiva convenție. Totuși, membrii nu dispun de drepturi și nici de obligații în temeiul prezentului acord în ceea ce privește drepturile conferite de articolul 6a din acest acord sau drepturile derivate din acesta.”

8 — Directiva Consiliului din 19 noiembrie 1992 privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale (JO 1992, L 346, p. 61, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 120), modificată prin Directiva 2006/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 (JO 2006, L 376, p. 28, Ediție specială, 17/vol. 3, p. 14).

9 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 1998 privind protecția juridică a desenelor și modelelor industriale (JO 1998, L 289, p. 28, Ediție specială, 13/vol. 24, p. 106).

10 — A se vedea considerentul (8) al Directivei 98/71.

11 — Comunitatea Europeană l-a aprobat prin Decizia 94/800/CE a Consiliului din 22 decembrie 1994 privind încheierea, în numele Comunității Europene, referitor la domeniile de competența sa, a acordurilor obținute în cadrul negocierilor comerciale multilaterale din Runda Uruguay (1986-1994) (JO 1994, L 336, p. 1, Ediție specială, 11/vol. 10, p. 3).

17. Articolul 5 alineatul (2) din Convenția de la Berna prevede:

„(2) Folosința și exercițiul acestor drepturi nu sunt subordonate niciunei formalități; această folosință și acest exercițiu sunt independente de existența protecției în țara de origine a operei. Ca urmare, în afară de prevederile prezentei convenții, întinderea protecției, precum și mijloacele procedurale garantate autorului pentru apărarea drepturilor sale se reglementează, în mod exclusiv, conform legislației țării în care se reclamă protecția."

C – *Dreptul Benelux*

18. Potrivit articolului 12 din LBDM [12], înregistrarea unui desen sau a unui model industrial are o valabilitate de cinci ani de la data depunerii cererii.

19. Articolul 21 alineatul 1 din LBDM prevedea (înainte de abrogarea sa) că un desen sau un model industrial cu un caracter artistic remarcabil poate fi protejat în același timp prin această lege și prin legile privind drepturile de autor, dacă sunt îndeplinite condițiile de aplicare pentru ambele.

20. Potrivit articolului 21 alineatul 3 din LBDM (din nou, înainte de abrogarea sa), anularea înregistrării unui desen sau a unui model industrial cu un caracter artistic remarcabil sau stingerea dreptului exclusiv care rezultă din înregistrarea respectivă conduce la stingerea simultană a drepturilor de autor asupra desenului sau a modelului industrial respectiv, cu condiția ca ambele drepturi să aibă același titular; cu toate acestea, stingerea nu are loc în cazul în care titularul desenului sau al modelului industrial prezintă, în conformitate cu articolul 24 [13], o declarație specială pentru a-și menține drepturile de autor [14].

21. După ce Hoge Raad a stabilit că această dispoziție era contrară articolului 5 alineatul (2) din Convenția de la Berna, articolul U din protocol a abrogat articolele 21 și 24 din LBDM [15].

22. Protocolul a intrat în vigoare la 1 decembrie 2003 și nu conținea dispoziții tranzitorii sau vreo precizare privind eventualul efect retroactiv al abrogării pe care o introducea.

II – **Situația de fapt și întrebările preliminare**

23. Curtea de Justiție a Benelux a preluat în hotărârea sa situația de fapt reținută de Hoge Raad, la care achiesăm.

24. Societatea Montis fabrică mobilier în Țările de Jos din anul 1974. Din anul 1983, comercializează fotoliul denumit Charly, proiectat de Gerard van den Berg. În anul 1987, inspirându-se din fotoliul amintit, acesta a proiectat și scaunul de sufragerie Chaplin, pus de asemenea în vânzare.

25. La 19 aprilie 1988, domnul van den Berg a solicitat înregistrarea internațională a unui model industrial (nr. DM/010786), printre altele pentru fotoliul Charly și pentru scaunul Chaplin, precizând că Montis era titularul modelului, iar Gerard van den Berg designerul acestuia.

12 — Tractatenblad, nr. 1966, p. 13.

13 — Potrivit articolului 24, declarația prevăzută la articolul 21 trebuie efectuată, însoțită de plata taxei corespunzătoare, în cursul anului anterior stingerii dreptului exclusiv asupra desenului sau modelului industrial.

14 — Potrivit observațiilor comune ale guvernelor din țările Benelux cu privire la necesitatea declarației de menținere (citate de avocatul general Timmerman la punctul 3.6 din concluziile prezentate în fața Curții de Justiție a Benelux), „[…]s-a considerat esențial să se sancționeze cu suficientă severitate lipsa unei astfel de declarații; dreptul de autor nedeclarat încetează în același timp cu dreptul asupra modelului industrial, cu care a fost asociat".

15 — A se vedea nota 3.

26. În anul 1990, Gerard van den Berg a cedat Montis drepturile sale de autor asupra ambelor obiecte de mobilier.

27. La sfârșitul perioadei de cinci ani de la înregistrarea modelelor industriale (și anume în anul 1993) Montis nu a depus declarația de menținere prevăzută la articolul 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM. În temeiul acestei dispoziții, la 18 aprilie 1993 s-a produs stingerea drepturilor de autor și a celor asupra modelului industrial, pe care le deținea Montis.

28. În anul 2008, Montis a formulat o acțiune în justiție împotriva Goossens pentru motivul că scaunul Beat, pe care aceasta din urmă îl comercializa în magazinele sale de mobilier, încalcă drepturile sale de autor asupra fotoliului Charly și a scaunului Chaplin. Goossens a obiectat că lipsa unei declarații de menținere, în sensul articolului 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM, a condus la stingerea respectivelor drepturi de autor.

29. Montis a replicat că drepturile sale de autor au fost restabilite ca urmare a abrogării, la 1 decembrie 2003, a articolului 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM. În opinia sa, abrogarea a produs efecte retroactive. De asemenea, aceasta a susținut, în subsidiar, că drepturile au fost restabilite retroactiv de la 1 iulie 1995, și anume de la data prevăzută la articolul 10 alineatul (2) coroborat cu articolul 13 alineatul (1) din Directiva 93/98.

30. După ce a căzut parțial în pretenții în primă instanță și în apel, Montis a declarat recurs la Hoge Raad, care a suspendat procedura până când Curtea de Justiție a Benelux se va pronunța cu privire la cele două întrebări preliminare privind interpretarea articolului 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM pe care i le-a adresat.

31. Întrucât, potrivit Curții de Justiție a Benelux, răspunsul pe care aceasta trebuie să îl dea depinde de interpretarea dreptului Uniunii Europene [în special a articolului 10 coroborat cu articolul 13 alineatul (1) din Directiva 93/98], această instanță a adresat la rândul său Curții de Justiție a Uniunii Europene următoarele întrebări preliminare:

„1) Durata de protecție menționată la articolul 10 coroborat cu articolul 13 alineatul (1) din Directiva [93/98] este aplicabilă în cazul unor drepturi de autor care erau inițial protejate de legislația națională privind dreptul de autor, dar care s-au stins înainte de 1 iulie 1995 în lipsa îndeplinirii sau a îndeplinirii la timp a unei cerințe de formă, mai precis lipsa depunerii sau a depunerii la timp a unei declarații de menținere, astfel cum este prevăzută la articolul 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare:

Directiva [93/98] trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale care presupune că dreptul de autor asupra unei opere de artă aplicată care s-a stins anterior datei de 1 iulie 1995 întrucât nu a fost îndeplinită o cerință de formă trebuie să fie considerat stins în mod definitiv?

3) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare:

În cazul în care se consideră că dreptul de autor în discuție este sau a fost restabilit la un anumit moment, potrivit legislației naționale, începând de la ce dată a avut loc această restabilire?”

## III – **Procedura în fața Curții și argumentele părților**

### A – *Procedura*

32. Decizia de trimitere a fost depusă la grefa Curții la 13 aprilie 2015.

33. Părțile din procedura principală, guvernul Portugaliei și Comisia Europeană au prezentat observații scrise în termenul prevăzut la articolul 23 al doilea paragraf din statutul Curții.

34. La ședința din 10 martie 2016 au participat reprezentanții Montis, ai Goossens și ai Comisiei Europene.

### B – *Rezumatul observațiilor prezentate*

35. Potrivit Montis, întrebările adresate de Curtea de Justiție a Benelux trebuie extinse la articolul 17 din Directiva 98/71 și la acestea trebuie să se răspundă în sensul că articolul respectiv se opune vechiului articol 21 alineatul 3 din LBDM, astfel încât drepturile de autor au fost restabilite la 17 noiembrie 1998 (și anume la data intrării în vigoare a Directivei 98/71).

36. Cu titlu subsidiar, Montis susține că articolul controversat din LBDM nu produce efecte, fiind contrar articolului 7 alineatul (4) coroborat cu articolul 5 alineatul (2) din Convenția de la Berna, astfel încât drepturile sale de autor nu ar fi expirat la 19 aprilie 1993. Și, cu titlu mai subsidiar, aceasta arată că obligațiile prevăzute de Convenția de la Berna sunt susținute de „dispozițiile naționale” ale articolului 10 alineatul (2) din Directiva 93/98. Din această ultimă premisă Montis deduce că drepturile de autor ar fi fost restabilite la 1 iulie 1995, data limită pentru transpunerea directivei în cauză în legislațiile naționale.

37. Goossens consideră în esență că la 1 iulie 1995 nu mai existau drepturi de autor protejate în Uniune asupra fotoliului Charly și a scaunului Chaplin, astfel încât ele nu puteau renaște ca urmare a adoptării Directivei 93/98. De asemenea, aceasta susține că jurisprudența Curții (în special hotărârile pronunțate în cauzele Sony Music Entertainment [16] și Butterfly Music [17]) nu este relevantă pentru judecarea acestei cauze, întrucât se referă la cazuri în care drepturile în litigiu erau protejate într-un alt stat membru al Uniunii, iar stingerea lor a fost cauzată de expirarea duratei de protecție, și nu, precum în acest caz, de nerespectarea unei formalități.

38. Goossens consideră de asemenea, referitor la Hotărârea Flos [18], că armonizarea duratei de protecție nu acoperă modalitățile de exercitare a acesteia, astfel încât Directiva 93/98 nu se opune articolului 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM.

39. Cel mult, în opinia Goossens, restaurarea drepturilor de autor asupra fotoliului Charly și a scaunului Chaplin ar fi avut loc la 1 decembrie 2003, și anume în ziua în care a fost abrogat articolul 21 din LBDM. Principiul securității juridice se opune ca data de 1 iulie 1995 să fie considerată drept data restabilirii acestor drepturi. Prin urmare, Goossens propune să se răspundă negativ la prima întrebare preliminară, ceea ce ar face inutilă pronunțarea cu privire la celelalte două.

16 — Hotărârea din 20 ianuarie 2009, C-240/07, EU:C:2009:19.

17 — Hotărârea din 29 iunie 1999, C-60/98, EU:C:1999:333.

18 — Hotărârea din 27 ianuarie 2011, C-168/09, EU:C:2011:29.

40. Guvernul portughez susține că principiul restabilirii drepturilor de autor este contrar obiectivelor Directivei 93/98, dar, în cazul în care Curtea nu acceptă această teză, consideră că renașterea drepturilor de autor stinse se produce, în conformitate cu directiva menționată, indiferent de motivul stingerii lor, în special dacă acest motiv a fost contrar Convenției de la Berna. Prin urmare, sugerează să se răspundă la a treia întrebare că data restabilirii drepturilor de autor ale Montis este 1 iulie 1995.

41. Comisia nu este de acord cu instanța de trimitere, care limitează restabilirea drepturilor de autor la cazurile în care durata protecției a expirat potrivit legislației naționale anterioare directivei (cu condiția ca aceasta să fi fost mai scurtă decât cea prevăzută în directivă, și anume 70 de ani). Potrivit Comisiei, jurisprudența nu acordă nicio relevanță cauzei stingerii drepturilor de autor, astfel încât Directiva 93/98 se aplică inclusiv în cazul în care acestea s-au stins ca urmare a nerespectării unei formalități.

42. Comisia susține că Curtea de Justiție a Benelux greșește atunci când stabilește existența drepturilor de autor întemeindu-se exclusiv pe dreptul național, pentru motivul că acesta reglementa durata drepturilor respective înainte de intrarea în vigoare a directivei. În opinia sa, articolul 10 alineatul (2) din directivă permite două opțiuni pentru restabilirea drepturilor de autor asupra fotoliului Charly și a scaunului Chaplin: fie Montis face dovada că acestea erau protejate într-un stat membru la 1 iulie 1995, fie invocă protecția conferită de Directiva 92/100.

43. În orice caz, Comisia subliniază caracterul contrar Convenției de la Berna al articolului 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM și faptul că menținerea efectului extinctiv (asupra drepturilor de autor) care rezultă din lipsa declarației prevăzute la articolul menționat din LBDM este incompatibilă nu numai cu obiectivele Directivei 93/98, ci și cu dreptul fundamental la proprietate, consacrat la articolul 17 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii (denumită în continuare „carta”), care include proprietatea intelectuală. Comisia propune în esență să se răspundă instanței naționale că Directiva 93/98 se aplică, începând de la 1 iulie 1995, drepturilor de autor precum cele din speță, care s-au stins ca urmare a neîndeplinirii unei cerințe de formă de către titularul lor.

## IV – **Analiza întrebărilor preliminare**

### A – *Precizări introductive*

44. În primul rând, ne vom referi la solicitarea Montis [19] de a extinde analiza întrebărilor preliminare la examinarea articolului 17 din Directiva 98/71, care, în opinia noastră, nu ar trebui admisă.

45. Chiar dacă sunt noțiuni bine cunoscute, amintim că procedura instituită prin articolul 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale cu ajutorul căruia Curtea furnizează acestora din urmă informațiile privind interpretarea dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiului pe care urmează să îl judece [20]. Curtea a declarat că dialogul său cu instanțele naționale se realizează în cadrul unei proceduri necontencioase, străină de inițiativa părților, în cursul căreia acestora li se oferă doar posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere. Având în vedere că facultatea de a stabili întrebările revine exclusiv instanței naționale, părțile nu pot să modifice conținutul acestora [21].

19 — A se vedea punctul 35 de mai sus.

20 — A se vedea Hotărârea din 15 septembrie 2011, Unió de Pagesos de Catalunya (C-197/10, EU:C:2011:590, punctul 16 și jurisprudența citată).

21 — A se vedea Hotărârea din 6 iulie 2000, ATB și alții (C-402/98, EU:C:2000:366, punctul 29 și jurisprudența citată).

46. Curtea de Justiție a Benelux nu a primit din partea Hoge Raad nicio întrebare referitoare la articolul 17 din Directiva 98/71 [22] și nici această instanță nu face referiri la directiva menționată în întrebările sale preliminare, iar celelalte părți la procedură cu atât mai puțin. Chiar dacă, ipotetic, Curtea ar putea reformula întrebările care îi sunt adresate, în scopul de a furniza instanței de trimitere alte elemente de interpretare, considerăm că cererea Montis nu poate fi admisă, întrucât în cauză nu există suficiente informații pentru a oferi un răspuns în legătură cu articolul 17 din Directiva 98/71. Prin urmare, propunem ca subiectul dezbaterii să nu fie extins dincolo de conținutul întrebărilor preliminare.

47. A doua precizare se referă la drepturile de autor ale Montis asupra fotoliului și a scaunului, drepturi a căror existență, ca atare, nu este pusă în discuție în litigiul principal. Deși este în discuție reinstituirea drepturilor de autor în temeiul Directivei 93/98, niciuna dintre părți – nici instanța de trimitere – nu a pus la îndoială faptul că fotoliul Charly și scaunul Chaplin îndeplineau criteriile de protecție atât potrivit normelor privind desenele și modelele industriale, cât și potrivit celor care protejează drepturile de autor, în conformitate cu principiul cumulului consacrat în legislația Benelux și la articolul 17 din Directiva 98/71.

48. Această a doua precizare are o anumită importanță, întrucât, în termeni mai generali, nu este ușor să se discearnă când un obiect (în acest caz, un scaun sau un fotoliu) poate fi calificat drept „operă artistică” susceptibilă, datorită caracteristicilor sale unice, să beneficieze de protecția inerentă drepturilor de autor. Nu va fi necesară abordarea acestei probleme (foarte dependentă, în plus, de aprecieri de fapt cu privire la originalitatea și la nivelul de creativitate ale fiecărei piese, în comparație cu cerințele funcționale ale obiectului), întrucât, repetăm, în speță nu se pune la îndoială faptul că fotoliul Charly și scaunul Chaplin sunt protejate de dreptul de autor. Trebuie observat că articolul 17 din Directiva 98/71 conferă statelor membre competența de „a determina domeniul de aplicare și condițiile, inclusiv nivelul de originalitate necesar”, în cazul în care legislația acestora acordă desenelor și modelelor industriale protecția proprie drepturilor de autor.

49. A treia precizare privește modul în care instanța de trimitere și-a formulat întrebările. Pentru motivele pe care le vom explica în continuare, considerăm că răspunsul la a doua întrebare nu depinde în mod necesar de un răspuns afirmativ la prima.

50. Astfel, fără a admite această presupusă interdependență în termenii în care a fost prezentată, vom începe prin a analiza aplicabilitatea Directivei 93/98 în prezenta cauză, scop în care trebuie interpretat articolul 10 alineatul (2) din aceasta. Această analiză va servi drept bază pentru a evalua, în al doilea rând, compatibilitatea cu Directiva 93/98 a cerinței de formă în litigiu (declarația de menținere a vechiului articol 21 din LBDM). În sfârșit, va trebui clarificat, dacă va fi necesar, momentul la care renasc drepturile de autor care fac obiectul litigiului principal.

## B – *Cu privire la interpretarea articolului 10 alineatul (2) din Directiva 93/98 și aplicarea acestuia în speță*

### 1. Observații generale

51. Din cuprinsul considerentului (11) al Directivei 93/98 [23] rezultă că legiuitorul Uniunii a armonizat durata drepturilor de autor și a unor drepturi conexe, pentru a atinge un nivel de protecție ridicat, care să răspundă în același timp cerințelor pieței interne și creării unui mediu juridic propice pentru dezvoltarea creativității literare și artistice în Uniune.

22 — Cu toate acestea, Montis susține în observațiile sale (pagina 2, punctul 5) că în înscrisul din 21 februarie 2014, depus la Curtea de Justiție a Benelux, a solicitat restabilirea drepturilor sale de autor, întemeindu-se pe articolul 17 din Directiva 98/71.

23 — A se vedea punctul 9 din prezentele concluzii.

52. Astfel, s-au stabilit drept perioade de protecție, egale în întreaga Uniune, viața autorului plus 70 de ani *post mortem auctoris* (*p.m.a.*), atât pentru operele literare și artistice, cât și pentru cele cinematografice sau audiovizuale [24], și 50 de ani de la data interpretării sau a execuției, pentru artiștii interpreți sau executanți, sau de la data înregistrării, pentru producătorii de fonograme [25].

53. În ceea ce privește calcularea acestor termene, articolul 8 din Directiva 93/98 prevedea că acestea încep să curgă de la data de 1 ianuarie a anului următor celui în care are loc faptul generator al dreptului de autor sau al dreptului conex.

54. În acest context și urmărind același scop al armonizării perioadelor de protecție, articolul 10 alineatul (2) din Directiva 93/98 a introdus o normă prin care se restabileau drepturile de autor în statele membre în care acestea trecuseră în domeniul public, în două situații alternative: a) în cazul în care la 1 iulie 1995 [26] continuau să fie protejate în cel puțin un stat membru sau b) în cazul în care obiectul acestora îndeplinea criteriile pentru a beneficia de protecție în conformitate cu Directiva 92/100.

55. Ideea de bază era în esență ca reinstituirea [27] dreptului de autor în statele membre în care nu mai era protejat să unifice durata de protecție pentru timpul necesar pentru a atinge valoarea maximă stabilită prin Directiva 93/98. Astfel s-ar evita distorsiunile pe care disparitatea perioadelor le-ar provoca în ceea ce privește libera circulație a mărfurilor, libera prestare a serviciilor și concurența [28].

56. Deși prima condiție alternativă (și anume persistența protecției în cel puțin un stat membru înainte de 1 iulie 1995) a fost deja examinată de Curte, astfel cum vom arăta în continuare, nu același lucru este valabil pentru cea de a doua. Și, cu siguranță, nu este ușor de interpretat când o operă îndeplinește „criteriile pentru a beneficia de protecție în conformitate cu Directiva 92/100/CEE”.

2. Cu privire la prima condiție alternativă

57. În Hotărârea Butterfly Music [29] a fost interpretat pentru prima dată articolul 10 din Directiva 93/98 și în special alineatul (2) al acestuia [30]. Curtea a subliniat că, în conformitate cu acest alineat, aplicarea perioadelor de protecție prevăzute putea avea drept consecință, în statele membre a căror legislație prevedea o perioadă de protecție mai scurtă, faptul că urmau să fie din nou protejate opere sau lucrări care trecuseră în domeniul public.

58. Curtea a recunoscut în același timp că această consecință rezulta din voința expresă a legiuitorului comunitar [31], confirmând că scopul era acela de a realiza cât mai curând posibil armonizarea legislațiilor naționale privind perioadele de protecție a drepturilor de autor și a drepturilor conexe [32], precum și de a evita ca anumite drepturi să se stingă în unele state membre, în timp ce în altele să continue să fie protejate [33].

24 — Articolul 1 alineatul (1) și, respectiv, articolul 2 alineatul (1) din Directiva 93/98.

25 — Articolul 3 alineatul (1) și, respectiv, alineatul (2) din Directiva 93/98.

26 — Această dată este prevăzută la articolul 13 alineatul (1) din Directiva 93/98.

27 — Se utilizează interschimbabil, pentru a exprima același fenomen juridic, termenii de restabilire, restaurare, renaștere sau reinstituire a dreptului.

28 — A se vedea considerentul (3) al Directivei 2006/116, citată la nota de subsol 7. Distorsiunile nu erau pur ipotetice, astfel cum s-a demonstrat în Hotărârea din 24 ianuarie 1989, EMI Electrola/Patricia Im- und Export și alții (341/87, EU:C:1989:30).

29 — C-60/98, EU:C:1999:333.

30 — Întrebarea instanței de trimitere se referea la protecția drepturilor dobândite de terți, și anume la alineatul (3).

31 — Această voință a fost dedusă din compararea propunerii inițiale a Comisiei (potrivit căreia dispozițiile acesteia s-ar aplica „drepturilor care nu au expirat până la 31 decembrie 1994”) cu modificările introduse de Parlamentul European în noua redactare care, în punctele lor esențiale, au fost preluate în versiunea finală a Directivei 93/98. A se vedea punctele 18 și 19 din Hotărârea din 29 iunie 1999, Butterfly Music (C-60/98, EU:C:1999:333).

32 — Scop menționat în considerentul (2) al Directivei 93/98.

33 — Hotărârea din 29 iunie 1999, Butterfly Music (C-60/98, EU:C:1999:333, punctul 20).

59. Această interpretare a fost detaliată în Hotărârea Sony Music Entertainment, în care s-a stabilit că prima dintre condițiile alternative prevăzute la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 93/98 presupune existența prealabilă a unei protecții a obiectului în cel puțin un stat membru, deși nu neapărat în cel în care se solicită protecția [34]. Curtea a adăugat că perioada armonizată este de asemenea aplicabilă în cazul în care obiectul dreptului de autor nu a beneficiat niciodată de protecție în statul membru în care aceasta se solicită [35].

60. În sfârșit, în Hotărârea Flos [36], Curtea a recunoscut, în primul rând, principiul cumulului protecției drepturilor de autor și a semnelor și modelelor industriale [37] și a respins, astfel, posibilitatea statelor membre de a reglementa durata protecției drepturilor de autor, întrucât aceasta a fost deja stabilită prin Directiva 93/98 [38]. Curtea a concluzionat că, „în temeiul articolului 17 din Directiva 98/71, desenele sau modelele industriale care au făcut obiectul înregistrării pentru sau într-un stat membru și care îndeplineau condițiile de acordare a protecției prin dreptul de autor prevăzute de statele membre, în special cea referitoare la nivelul de originalitate, și pentru care nu s-a împlinit încă durata prevăzută la articolul 1 din Directiva 93/98 coroborat cu articolul 10 alineatul (2) din aceasta trebuie să beneficieze de protecția prin dreptul de autor acordată de acest stat membru” [39].

61. Transpunând această jurisprudență la cazul fotoliului Charly și al scaunului Chaplin și recunoscând capacitatea acestor două obiecte de a beneficia de protecția drepturilor de autor (care, repetăm, nu a fost contestată de nimeni), efectul „restaurator” al Directivei 93/98 ar trebui să se aplice drepturilor de autor ale Montis, dacă se va dovedi că la 1 iulie 1995 acestea continuau să fie protejate într-un stat membru, fie în Țările de Jos, fie în oricare altul.

62. Cu toate acestea, ca răspuns la o întrebare adresată în cadrul ședinței cu privire la posibilitatea ca fotoliul și scaunul să fie protejate prin dreptul de autor într-un stat membru (întrucât în înscrisurile prezentate părea să se discute protecția acestor drepturi în Germania), atât Montis, cât și Goossens au răspuns cu un „nu” categoric.

63. Prin urmare, trebuie să considerăm drept fapt dovedit că la 1 iulie 1995 fotoliul Charly și scaunul Chaplin nu erau protejate prin dreptul de autor în niciun stat al Uniunii. În consecință, Montis nu poate invoca efectul retroactiv al articolului 10 alineatul (2) din Directiva 93/98 întemeindu-se pe prima condiție alternativă care îl declanșează [40].

### 3. Cu privire la a doua condiție alternativă

64. Problemele de interpretare sunt mai mari în ceea ce privește cealaltă condiție alternativă care trebuie îndeplinită pentru a fi aplicate perioadele de protecție prevăzute de Directiva 93/98, în conformitate cu alineatul (2) al articolului 10 din aceasta, a cărui ultimă parte face trimitere la Directiva 92/100. Am arătat deja că nu există jurisprudență în acest sens.

34 — Hotărârea din 20 ianuarie 2009, Sony Music Entertainment (C-240/07, EU:C:2009:19, punctul 22).

35 — *Idem*, punctul 25.

36 — Hotărârea din 27 ianuarie 2011, C-168/09, EU:C:2011:29.

37 — *Idem*, punctele 37 și 38.

38 — *Idem*, punctul 39.

39 — *Idem*, punctul 41.

40 — Potrivit Montis, faptul că dovada unei astfel de protecții în Germania s-ar fi putut face în cadrul unui alt litigiu cu un terț nu schimbă nimic, dat fiind că această trimitere preliminară constituie un aspect procedural în cadrul litigiului pendinte în fața Hoge Raad (Curtea Supremă) din Țările de Jos, în care nu se mai pot discuta faptele și nici nu se pot prezenta noi dovezi.

65. Formularea acestui alineat și interpretarea ulterioară a Directivei 92/100 creează o anumită confuzie, întrucât nu este ușor să se identifice „criteriile de protecție” presupus prevăzute în aceasta din urmă [41]. În realitate, articolul 2 din Directiva 92/100 se referă numai la titularii și la obiectul drepturilor de închiriere și de împrumut, precum și la alte drepturi conexe drepturilor de autor asupra operelor protejate prin acestea din urmă [42].

66. Deși în unele cazuri Directiva 92/100 menționează criterii specifice care trebuie îndeplinite, precum în cazul producătorului de film [articolul 2 alineatul (1) a patra liniuță] [43], în altele nu le specifică, precum în cazul producătorului de fonograme [articolul 2 alineatul (1) a treia liniuță]. În toate cazurile trebuie însă să fie îndeplinite condițiile generale de protecție cuprinse în directiva menționată [44], inclusiv cea privind durata protecției în temeiul articolului 12 [45].

67. Cu privire la ceea ce prezintă interes în speță, trebuie remarcat faptul că articolul 13 alineatul (1) din Directiva 92/100 limita de asemenea renașterea drepturilor recunoscute în aceasta la cele care „sunt încă protejate, la 1 iulie 1994, de legislația statelor membre […] sau *care, la data respectivă, îndeplinesc criteriile de protecție prevăzute de dispozițiile prezentei directive*” [46].

68. Dintr-o perspectivă istorică, este posibil ca acest aspect să fie mai bine înțeles: Directiva 92/100 a obligat pentru prima dată statele membre să protejeze anumite drepturi care fie nu erau protejate în toate statele, fie nu erau protejate în niciunul dintre ele [47]. Cel mai evident este cazul dreptului artistului executant în ceea ce privește fixările execuțiilor sale [48], introdus chiar prin Directiva 92/100.

69. În lumina acestor indicii și revenind la Directiva 93/98, se pare că trimiterea de la articolul 10 alineatul (2) *in fine* din aceasta la Directiva 92/100 trebuie înțeleasă în sensul că confirma – și, în cazul său, extindea – protecția la drepturile de autor și la drepturile conexe asupra unor opere sau obiecte care beneficiau deja de aceasta la 1 iulie 1994 sau care ar fi trebuit să beneficieze de această protecție dacă statele membre respective ar fi transpus Directiva 92/100 în legislația lor națională [49].

41 — Comisia a admis, în ședință, că Directiva 92/100 nu cuprinde „criteriile de protecție” la care face trimitere articolul 10 alineatul (2) *in fine* din Directiva 93/98.

42 — Se face referire, în concret, la drepturile exclusive de a autoriza sau de a interzice închirierea sau împrumutul, care pot aparține: autorului (în ceea ce privește originalul și copiile operei sale), artistului interpret sau executant (în ceea ce privește fixările execuției sale), producătorului de fonograme (în ceea ce privește fonogramele sale) și producătorului primei fixări a unui film (în ceea ce privește originalul și copiile filmului său).

43 — Trebuie să fie vorba despre prima fixare a unei pelicule – care este de asemenea definită în dispoziția respectivă – și drepturile se extind exclusiv la original și la copii.

44 — Pentru producătorii de fonograme ar fi un minim de 20 de ani, potrivit trimiterii la Convenția de la Roma privind protecția artiștilor interpreți sau executanți, a producătorilor de fonograme și a organismelor de radiodifuziune (1961), la articolul 14 din aceasta (versiunea în limba spaniolă la http://www.wipo.int/treaties/es/text.jsp?file_id= 289758) [Nota traducătorului: versiunea în limba română este publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 148 din 14 aprilie 1998].

45 — Reinbothe, J.,von Lewinski, S., *The EC Directive on Rental and Lending Rights and on Piracy*, Londra, 1993, p. 120.

46 — Fără caractere aldine în original.

47 — A se vedea Commission of the European Communities, *Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology – Copyright Issues Requiring Immediate Action* [COM(88) 172 final, p. 159].

48 — Articolul 2 alineatul (1) a doua liniuță din Directiva 92/100.

49 — Walter, M. M., „Term Directive – Article 10 Application in time”, în Walter, M. M.Von Lewinski, S., *European Copyright Law – A Commentary*, Oxford, 2010, p. 622.

70. Directiva 93/98 nu urmărea restabilirea retroactivă a niciunui drept de autor sau obiect care intrase în domeniul public în statele membre, dat fiind că o astfel de măsură nu era necesară pentru buna funcționare a pieței interne [50]. Singurul scop al acesteia era ca protecția sa să se extindă la drepturile și la obiectele care fie erau încă protejate într-un stat membru la 1 iulie 1995, fie ar fi trebuit să poată beneficia de această protecție în temeiul Directivei 92/100. Prin urmare, obiectivul acesteia era, astfel cum am amintit, unificarea perioadei de protecție în întreaga Uniune și evitarea în acest mod a distorsiunilor cauzate de diferențele dintre perioadele de protecție naționale [51].

71. În orice caz, Montis invocă renașterea drepturilor sale de autor și protecția acordată fotoliului și scaunului său, iar nu un drept de închiriere sau de împrumut și nici alte drepturi de autor (sau conexe) dintre cele prevăzute în mod expres de Directiva 92/100. În consecință, cu atât mai puțin este îndreptățită să invoce trimiterea la articolul 10 alineatul (2) *în fine* din Directiva 93/98.

4. Cu privire la posibila trimitere la Directiva 98/71

72. În ședință s-a constatat un anumit acord între părți cu privire la interpretarea trimiterii de la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 93/98 la Directiva 92/100 într-un mod flexibil și dinamic, în sensul extinderii acesteia la toate normele de armonizare a drepturilor de proprietate intelectuală, inclusiv la desenele și modelele industriale, a căror protecție juridică la nivelul Uniunii este reglementată prin Directiva 98/71. În acest mod, ar fi asigurată protecția drepturilor paralele de autor și asupra modelelor de fotoliu și de scaun din litigiul principal.

73. Totuși, nu suntem convinși de această extindere a domeniului de aplicare al trimiterii în cauză.

74. În primul rând, dintr-un punct de vedere strict formal, articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2006/116 de codificare a duratei de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe reproduce în termeni identici articolul 10 alineatul (2) din Directiva 93/98, păstrând intactă trimiterea la Directiva 92/100. Acest fapt ar fi suficient pentru a demonstra că legiuitorul nu a intenționat să extindă trimiterea la alte tipuri de drepturi de proprietate intelectuală. Astfel, prin adoptarea în anul 2006 a directivei de codificare menționate, această trimitere ar putea fi extinsă fără dificultate la Directiva 98/71 privind protecția modelelor, care era atunci în vigoare, ceea ce nu s-a întâmplat.

75. În schimb, din punct de vedere material, era logic de asemenea ca Directiva 2006/116 să conțină exact aceeași trimitere la Directiva 92/100, întrucât durata drepturilor protejate de aceasta din urmă, inițial constituită din perioade minime, a fost înlocuită cu durata prevăzută la articolele 2 și 3 din Directiva 93/98 [52]. Cu alte cuvinte, reglementarea duratei de protecție a drepturilor prevăzute de Directiva 92/100 se regăsea, în realitate, în Directiva 93/98. În consecință, preluarea alineatului (2) al articolului 10 din Directiva 93/98 în Directiva 2006/116 era esențială pentru a asigura durata de protecție a drepturilor reglementate de Directiva 92/100, în special în cazurile în care aceste drepturi nu sunt recunoscute în toate statele membre.

76. Astfel, în ceea ce privește Directiva 98/71, pe de o parte, durata de protecție a drepturilor asupra modelelor industriale este reglementată la articolul 10 din aceasta și este configurată în perioade de cinci ani, adică într-un mod foarte diferit de durata de protecție a drepturilor de autor și a drepturilor conexe. Pe de altă parte, legătura dintre drepturile asupra modelelor industriale și drepturile de autor

50 — Jorna, K.Martin-Prat, M., „New rules for the game in the European copyright field and their impact on existing situations”, în *European intellectual Property Review* (EIPR), 1994, p. 148.

51 — A se vedea, cu privire la libera circulație a mărfurilor, Hotărârea din 17 mai 1988, Warner Brothers și alții/Christiansen (158/86, EU:C:1988:242, punctele 10-16).

52 — Potrivit articolului 11 din aceasta, care abrogă în mod expres articolele 11 și 12 din Directiva 92/100, în care s-a stabilit durata „minimă”, în așteptarea unei „armonizări ulterioare”, astfel cum a fost introdusă prin Directiva 93/98 [a se vedea considerentul (16)].

s-a realizat prin intermediul articolului 17 din aceasta, care face trimitere în esență la dreptul național. În aceste împrejurări, nu era necesară, în plus, o trimitere întemeiată pe o interpretare foarte largă a trimiterii la Directiva 92/100 și nici nu este evident care ar fi fost scopul legislativ urmărit prin acea nouă trimitere.

### 5. Corolar

77. Pe scurt: a) Montis nu poate beneficia de prima parte a alineatului (2) al articolului 10 din Directiva 93/98 după ce a recunoscut că drepturile sale de autor asupra fotoliului Charly și a scaunului Chaplin nu erau protejate, la data indicată, în niciun stat al Uniunii și b) cu atât mai puțin poate beneficia de protecția Directivei 92/100, dat fiind că trimiterea pe care o face la respectiva directivă articolul 10 alineatul (2) din Directiva 93/98 nu este aplicabilă acestui tip de drepturi de autor, ci numai la cele menționate în Directiva 92/100. Mai mult decât atât, după cum s-a arătat, nu se poate extinde trimiterea la protecția prevăzută de Directiva 98/71 privind desenele și modelele industriale.

78. Cu toate acestea, Directiva 93/98 ar putea fi aplicabilă în cazul drepturilor de autor ale Montis în situația în care articolul 21 alineatul (3) (vechi) din LBDM, prin faptul că împiedică renașterea drepturilor de autor, ar fi incompatibil cu aceasta, întrucât ar fi contrar scopului urmărit la articolul 10 alineatul (2) din directiva menționată. Exact acesta este sensul celei de a doua întrebări adresate de Curtea de Justiție a Benelux.

## C – *Cu privire la compatibilitatea articolului 21 alineatul (3) (vechi) din LBDM cu Directiva 93/98*

79. Protocolul [53], semnat la Bruxelles la 20 iunie 2002, a abrogat, începând de la 1 decembrie 2003, articolul 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM și corolarul acestuia, articolul 24 din aceeași lege. Motivele abrogării acestora au constat, după cum am arătat, în faptul că Hoge Raad le-a calificat ca fiind contrare articolului 5 alineatul (2) din Convenția de la Berna [54] și că articolul 9 din Acordul TRIPS impune statelor semnatare respectarea convenției menționate.

80. Această decizie pare logică, întrucât LBDM impunea oricărei persoane titulare de drepturi de autor asupra unor desene sau modele industriale, dacă dorea să le mențină în vigoare, o declarație de menținere care trebuia depusă în anul anterior expirării fiecărei perioade de protecție de cinci ani. Declarația era, în realitate, una dintre formalitățile interzise la articolul 5 alineatul (2) din Convenția de la Berna și, în consecință, a fost eliminată din LBDM.

81. Având în vedere legătura dintre Convenția de la Berna și dreptul Uniunii instituită prin intermediul articolului 9 alineatul (1) din Acordul TRIPS, trebuie să se considere că articolul 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM a fost de asemenea, de la intrarea în vigoare a Acordului TRIPS, incompatibil cu dreptul Uniunii.

82. Incompatibilitatea articolului 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM cu dreptul internațional și, în subsidiar, cu dreptul Uniunii prin intermediul binomului TRIPS – Convenția de la Berna nu rezolvă, cu toate acestea, problema privind legătura sa cu Directiva 93/98.

53 — A se vedea, din nou, nota de subsol 3.

54 — Reprodus la punctul 17 din prezentele concluzii. În temeiul acestuia, beneficiul și exercitarea drepturilor de autor nu sunt supuse niciunei formalități.

83. Goossens susține că Directiva 93/98 nu a armonizat modalitățile de exercitare a drepturilor de autor. Această afirmație nu este în întregime corectă, întrucât articolul 8 din Directiva 93/98 reglementează calcularea termenelor, un factor care afectează exercitarea acestor drepturi. Dar, chiar dacă ar fi corectă, această afirmație nu ar permite menținerea efectului util al articolului 21 din LBDM (vechi) după intrarea în vigoare a Directivei 93/98.

84. Chiar dacă armonizarea realizată prin Directiva 93/98 nu ar include aspectele procedurale ale exercitării drepturilor de autor asupra desenelor și modelelor industriale, ar fi ilogic – și absolut formalist – să se accepte existența în continuare a articolului 21 din LBDM (vechi) în contextul unei protecții extinse în timp (70 de ani) a drepturilor de autor, cum este cea prevăzută de directiva respectivă, care impune inclusiv restabilirea unor drepturi de autor deja stinse.

85. Deși Directiva 93/98 este inspirată de principiile fundamentale ale Convenției de la Berna (la care face referire în mod repetat)[55], iar unul dintre acestea este interzicerea condiționării drepturilor de autor de anumite formalități administrative, ar fi dificil de acceptat ca, odată intrată în vigoare Directiva 93/98, cerința prevăzută la articolul 21 din LBDM (vechi) să continue să existe într-o normă națională (în acest caz, a Benelux) ca o condiție pentru existența acelorași drepturi. Dacă această formalitate nu ar fi fost impusă sau dacă ar fi fost eliminată la timp, titularul drepturilor de autor garantate prin Directiva 93/98 ar putea opta pentru beneficiile pe care aceasta i le conferă, în vederea extinderii perioadei de protecție. Menținerea cerinței prevăzute la articolul 21 (vechi) din LBDM a eliminat această posibilitate și, prin urmare, a subminat efectul util al Directivei 93/98.

86. În plus, prin limitarea drepturilor de autor într-un astfel de mod, articolul 21 alineatul (3) (vechi) din LBDM a afectat eficiența Directivei 93/98, în măsura în care a împiedicat realizarea obiectivelor menționate în considerentul (11) al acesteia[56], și anume instituirea unui nivel de protecție ridicat și crearea unui mediu juridic propice dezvoltării armonioase a creativității literare și artistice.

87. Prin urmare, în opinia noastră, efectul util al articolului 10 alineatul (2) din Directiva 93/98, după expirarea termenului de transpunere a acesteia, se opunea aplicabilității unei norme naționale precum articolul 21 alineatul (3) (vechi) din LBDM, potrivit căruia drepturile de autor asupra unei opere care au expirat înainte de 1 iulie 1995 ca urmare a neîndeplinirii unei formalități erau în continuare considerate stinse.

88. Totuși, această concluzie necesită două precizări. Prima este că incompatibilitatea articolului 21 din LBDM cu Directiva 93/98 intervine, astfel cum am arătat, din momentul în care respectiva directivă a devenit efectivă. Nu s-ar putea susține, pe baza Directivei 93/98, că articolul 21 din LBDM (vechi) era incompatibil cu aceasta înainte ca directiva însăși să aibă existență juridică, chiar dacă ar fi contrar Convenției de la Berna, care atunci nu făcea parte din dreptul Uniunii.

89. A doua precizare constă în faptul că, întrucât disputa dintre Montis și Goossens este un litigiu *inter privatos*, trebuie să atragem atenția instanței care urmează să îl soluționeze cu privire la lipsa de efect direct orizontal al directivelor, chiar în prezența unor norme clare, precise și necondiționate prin care se acordă drepturi sau se impun obligații particularilor[57]. Jurisprudența Curții impune instanței naționale, în acest caz, să interpreteze dreptul său intern, în măsura în care este posibil, în lumina textului și a scopului directivei în cauză, ținând seama de totalitatea dreptului său intern și utilizând metodele de interpretare recunoscute în cadrul dreptului respectiv pentru a asigura eficacitatea deplină a directivei și pentru a ajunge la o soluție în concordanță cu obiectivul pe care aceasta îl urmărește[58].

55 — Considerentele (1), (5), (12), (14), (17) și (22), precum și articolele 1 și 7.

56 — Reprodus la punctul 9.

57 — A se vedea Hotărârea din 7 iunie 2007, Carp (C-80/06, EU:C:2007:327, punctul 20 și jurisprudența citată).

58 — Hotărârea din 5 octombrie 2004, Pfeiffer și alții (C-397/01-C-403/01, EU:C:2004:584, punctul 113 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 15 septembrie 2011, Mücksch (C-53/10; EU:C:2011:585, punctul 29 și jurisprudența citată).

90. Totuși, obligația instanței naționale de a se referi la conținutul unei directive atunci când interpretează și aplică normele relevante de drept intern este limitată de principiile generale de drept, în special de principiile securității juridice și neretroactivității, și nu poate fi utilizată ca temei pentru o interpretare *contra legem* a dispozițiilor de drept național [59].

91. Deși revine instanței de trimitere sarcina să verifice dacă poate interpreta dreptul național – în perioada menționată anterior – în conformitate cu Directiva 93/98, în cazul în care, astfel cum suspectăm, acest lucru nu va fi posibil, partea care va suferi un prejudiciu din cauza neconformității dreptului național cu dreptul Uniunii va putea invoca jurisprudența referitoare la repararea prejudiciilor suferite din cauza unor astfel de împrejurări, sub rezerva îndeplinirii condițiilor prevăzute în jurisprudența menționată [60].

92. În sfârșit, cu privire la eventuala aplicare directă a articolului 17 alineatul (2) din cartă, care protejează dreptul de proprietate intelectuală, articol la care a făcut referire Comisia [61], este suficient să spunem că faptele din litigiu datează dintr-o perioadă în care carta nu avea efecte juridice obligatorii. Prin urmare, considerăm că este inutil să discutăm dacă acest articol din cartă ar putea să confere particularilor un drept subiectiv, în sensul jurisprudenței Kücükdeveci [62], care și-ar putea găsi aplicarea într-un litigiu *inter privatos* reglementat de Directiva 93/98.

93. Prin urmare, legislația națională în discuție – atunci când era în vigoare – nu a putut afecta articolul 17 alineatul (2) din cartă, care la acel moment nu producea efecte juridice. În orice caz, nicio eventuală încălcare a dreptului de proprietate, din cauza efectelor extinctive ale cerinței de formă prevăzute la articolul 21 alineatul 3 (vechi) din LBDM, nu ar fi imputabilă celeilalte părți din litigiul principal.

D – *Cu privire la data restabilirii drepturilor de autor*

94. Sunt de înțeles îndoielile privind momentul în care s-a produs restabilirea drepturilor de autor asupra fotoliului Charly și a scaunului Chaplin. Montis sugerează că aceasta ar trebui să retroactiveze de la data la care drepturile de autor au expirat, și anume 18 aprilie 1993. Cu toate acestea, nu considerăm că există un temei în Directiva 93/98 pentru a ajunge la această concluzie, care ar putea fi totuși susținută de argumente de o altă natură.

95. Astfel, instanța națională ar putea, eventual, să interpreteze că abrogarea articolului 21 din LBDM (vechi) în temeiul protocolului a avut efecte retroactive, astfel încât stingerea drepturilor de autor în temeiul acestei norme ar fi nulă *ex tunc* (fără a aduce atingere drepturilor terților). Instanțele din țările Benelux ar putea de asemenea să decidă, dacă ordinea juridică a acestora le permite, că incompatibilitatea articolului 21 din LBDM (vechi) cu Convenția de la Berna a atras nevaliditatea, din nou *ex tunc*, a stingerii drepturilor de autor ca urmare a neîndeplinirii unor formalități administrative. În ambele cazuri, mai mult decât reinstituirea drepturilor de autor pierdute, efectul produs ar fi că, din punct de vedere juridic, acestea nu s-au stins niciodată. În opinia noastră însă, pentru a ajunge la o

59 — Hotărârea din 23 aprilie 2009, Angelidaki și alții (C-378/07-C-380/07, EU:C:2009:250, punctul 199 și jurisprudența citată).

60 — Condițiile cumulative pentru nașterea răspunderii sunt, în sinteză: a) directiva în cauză trebuie să aibă ca obiectiv atribuirea de drepturi în favoarea particularilor; b) conținutul acestor drepturi trebuie să poată fi identificat pe baza dispozițiilor directivei și c) trebuie să existe o legătură de cauzalitate între încălcarea obligației care revine statului membru și prejudiciul suferit. A se vedea Hotărârea din 24 ianuarie 2012, Domínguez (C-282/10; EU:C:2012:33, punctul 43), și Hotărârea din 23 aprilie 2009, Angelidaki și alții (C-378/07-C-380/07; EU:C:2009:250, punctul 202), precum și jurisprudența citată în acestea.

61 — Comisia susține, la punctul 45 din observațiile sale, că limitarea dreptului de proprietate intelectuală ar trebui să respecte, în orice caz, conținutul său esențial, făcând trimitere la Hotărârea din 24 noiembrie 2011, Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:771, punctul 43), și la Hotărârea din 16 iulie 2015, Coty Germany (C-580/13; EU:2015:485), punctul 35. Totuși, nu credem că o normă care introduce pe cale de excepție reinstituirea retroactivă a drepturilor de autor, după ce acestea au intrat în domeniul public, face parte din nucleul esențial al dreptului de proprietate.

62 — Hotărârea din 19 ianuarie 2010, C-555/07, EU:C:2010:21, punctul 56.

soluție sau la alta, instanțele menționate nu ar putea conta pe sprijinul Curții, care nu este competentă nici să interpreteze dreptul național (în speță LBDM și Protocolul care o abrogă în parte), nici să îl compare cu normele de drept internațional (Convenția de la Berna) în cazul în care acestea nu fac parte din dreptul Uniunii.

96. În opinia noastră, restabilirea drepturilor de autor care rezultă din Directiva 93/98 a avut loc, din perspectiva dreptului Uniunii, la 1 iulie 1995, și anume în ziua prevăzută la articolul 10 alineatul (2) coroborat cu articolul 13 alineatul (1) din aceasta. Legiuitorul comunitar a precizat [articolul 13 alineatul (1)] că statele membre trebuie să adopte, până la data respectivă, măsurile necesare pentru trecerea la noul regim unificat al drepturilor de autor, inclusiv eventuala renaștere a acestora [care decurge din articolul 10 alineatul (2)]. Acesta era de asemenea conștient de posibilele „acte de exploatare derulate" de terți anterior datei respective atunci când, fără a aduce atingere actelor respective și drepturilor dobândite, a extins durata de protecție la 70 de ani.

97. Cu toate acestea, considerăm că este util să disociem această dată de celelalte două: prima marchează momentul (19 aprilie 1993) în care, fără o soluție de continuitate, ar renaște drepturile de autor trecute în domeniul public fără o cauză admisibilă din punct de vedere juridic. Acesta ar fi momentul restaurării în cazul în care instanțele olandeze ar stabili că declarația de menținere a fost nelegală și ar statua că, întrucât nu a fost prevăzută, cerința respectivă nu a existat. În această ipoteză, ar fi aplicabilă durata de 70 de ani *p.m.a.* de protecție a drepturilor de autor în temeiul articolului 10 alineatul (2) din Directiva 93/98, din moment ce drepturile Montis ar fi fost totuși protejate într-un stat membru la 1 iulie 1995.

98. Cea de a doua dată[63] este data intrării în vigoare a protocolului prin care s-a abrogat articolul 21 (vechi) din LBDM, și anume 1 decembrie 2003. Întrucât este o problemă care ține de dreptul Benelux, care pentru acest tip de proceduri are același statut ca dreptul național, interpretarea sa nu este de competența Curții. În cazul în care, după cum propunem, data reinstituirii drepturilor de autor ale Montis poate fi, din punctul de vedere al dreptului Uniunii, numai 1 iulie 1995, este de competența instanțelor naționale să clarifice importanța datei de intrare în vigoare a protocolului și eventualele sale efecte retroactive. Deși interpretarea acestei norme interne nu este în sarcina noastră, s-ar putea deduce eventual din aceasta că drepturile renăscute ale Montis nu ar fi opozabile terților până la 1 decembrie 2003, ceea ce ne conduce la efectuarea unei ultime considerații cu privire la protecția drepturilor terților de bună credință.

99. În mod logic, nu se poate pretinde de la astfel de terți nicio compensație economică pentru utilizarea necorespunzătoare a acestor drepturi înainte de data restabilirii lor la 1 iulie 1995, în temeiul dispoziției imperative de la articolul 10 alineatul (3) prima teză din Directiva 93/98. Cu toate acestea, a doua teză a aceluiași alineat impune statelor membre să adopte măsuri pentru a proteja drepturile dobândite de terți, acordându-le o marjă de apreciere foarte largă pentru a legifera.

100. În aceste împrejurări, cu excepția celor menționate la punctele precedente, revine dreptului național sarcina de a reglementa efectele abrogării articolului 21 (vechi) din LBDM de la 1 decembrie 2003, în temeiul protocolului, și de a stabili dacă această abrogare poate fi calificată drept o astfel de măsură legislativă, proporțională cu obiectivul urmărit de directivă. Întrucât Curtea de Justiție a Benelux nu a solicitat în mod expres interpretarea articolului 10 alineatul (3) din Directiva 93/98, nu este necesar să se aprofundeze acest aspect al litigiului.

63 — Montis a sugerat o a treia dată, 17 noiembrie 1998, data intrării în vigoare a Directivei 98/71. Pentru motivele prezentate la punctul 44 și următoarele, dat fiind că discuția nu a fost extinsă la posibilele efecte ale directivei menționate, considerăm că această posibilă dată este lipsită de interes.

## V – **Concluzie**

101. Având în vedere argumentele prezentate anterior, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de Curtea de Justiție a Benelux după cum urmează:

„1) Articolul 10 alineatul (2) din Directiva 93/98/CEE privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe se opune unei norme naționale în temeiul căreia continuă să fie considerate stinse drepturile de autor asupra unei opere artistice care, din cauza simplei nerespectări a unei formalități administrative, au expirat anterior datei de 1 iulie 1995. Revine instanței naționale sarcina de a verifica dacă, în împrejurările litigiului dintre particulari cu care a fost sesizată, poate interpreta legislația sa națională în conformitate cu directiva menționată și, dacă este cazul, să lase neaplicată norma națională.

2) Articolul 10 alineatul (2) coroborat cu articolul 13 alineatul (1) din Directiva 93/98 trebuie interpretat în sensul că drepturile de autor pe care aceasta le afectează sunt restabilite de la 1 iulie 1995.”